

คน วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมโบราณ บนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วันที่ 20-21 กุมภาพันธ์ 2546

ณ ห้อง ศว.3104 มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

จัดโดย โครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

รายงานสรุปข้อคิดเห็นต่อบทความต่างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิ

โครงการ “จัดประชุมนำเสนอผลงานโครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า” (โครงการประชุมทางวิชาการ) (เอกสาร ข)

โดย

ผศ.ดร.รัศมี ชูทรงเดช
รศ.ดร.นาฏสุตา ภูมิจำนงค์
อ.ดร.สุภาพร นาคบัลลังก์

เสนอต่อ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ฝ่าย 1 ฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกในการพัฒนา

ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

19 มีนาคม 2546

สารบัญ

สารบัญ	หน้า
	ก
 1. ด้านโบราณคดี	1
1.1 อ.ปฐมฤกษ์ เกตุทัต	1
1.2 รศ.สุรพล นาคะพินธุ	3
 2. ด้านมานุษยวิทยากายภาพ	4
2.1 รศ.นพ.สรโรจ แสงวิเชียร	4
2.2 ผศ.ทพญ.ดร.กนกนาฏ จินตกานนท์	4
2.3 รศ.ทพ.ดร.อะนันท์ เอี่ยมอรุณ	5
 3. ด้านวงปีไม้	6
3.1 ดร.ธีรภัทร ประยูรสิทธิ	6
3.2 Dr.Brendan Buckley	6
 4. ด้านสภาพแวดล้อมโบราณ	8
4.1 อ.ดร.มนตรี ขววงษ์	8

รายงานสรุปข้อคิดเห็นต่อบทความต่างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิ

I. ด้านโบราณคดี

1. อาจารย์ปฐมฤกษ์ เกตุทัต

ภาควิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1.1 ผลงานโดยรวม

- เป็นตัวอย่างของงาน Interdisciplinary ที่ดี
แต่ละ team สามารถทำงานในจุดร่วมกันได้
แต่ละ team พัฒนาประเด็นเฉพาะของตนเองได้
มีความสนใจข้าม discipline โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยวิจัย
- ด้านภาพรวมทางโบราณคดีในภูมิภาค เน้น contribution ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Tentative Framework of Cultural Development
- ได้ฐานข้อมูลโดยรวมจากทุก discipline เป็นจำนวนมาก เพียงพอที่จะ integrate ในระดับแปลความได้เป็นอย่างดี

1.2 Conceptual Framework

- การใช้ Typology of Society ของ Elman Service เป็นความพยายามที่ดี ในการให้ความสนใจ Socio-cultural มากกว่า Technological change
- สิ่งที่ควรระวัง คือ ข้อมูล-หลักฐานโบราณคดี อาจมีไม่มากพอที่จะพูดถึง Social organization, political organization, rank/status/power (distribution-monopolization)
- สิ่งเหล่านี้ อาจไม่ปรากฏ Direct evidence การใช้ analogy และ circumstantial evidence ต้องใช้อย่างรอบคอบ
- Socio-cultural Development Framework ของแต่ละ region ย่อมแตกต่างกัน น่าจะลองใช้ Regional Approach ของ Sharer & Ashmore สร้าง Framework ท้องถิ่น (ซึ่งอำพัน กิจงาม เคยพยายามใช้กับอีสาน)
- ในขั้น Interpretation ต้อง ไม่ลืมงานเก่าๆ ที่มีผู้เคยทำเอาไว้แล้ว นำสิ่งเหล่านั้นกลับมาประเมินอีกครั้ง
- ในขั้น Interpretation น่าจะใช้ Chronology เป็นตัวตั้ง แล้วจึงไล่ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมเข้าไปในแต่ละช่วงเวลา ทั้งนี้เนื่องจากมี Temporal Frame กว้างมาก (Late Pleistocene จนถึงล้านนา)

1.3 เนื้อหาทางโบราณคดี

- นิยามศัพท์ เป็นเรื่องสำคัญ ต้องมีความชัดเจน ศัพท์บางคำมีนัยยะทางแนวคิด ซึ่งยังหาข้อยุติไม่ได้ เช่น Holocene ตอนปลาย (ขณะที่ Holocene ยังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน) ยุคน้ำฝน
- Socio-cultural Development Framework เริ่มเห็น Sequence แล้ว แต่ก็ยังมี gap หลายช่วง คือ

Late Pleistocene to Early Holocene

- Food Production มาจากไหน เป็น development ต่อจาก intensive exploitation หรือ introduce
- การวิเคราะห์เครื่องมือหินกะเทาะเป็นเรื่องจำเป็น การสร้าง Model ของ Season mobile locality จากข้อมูลสำรวจแหล่ง+ Lithic reduction strategies + ข้อมูลพืช สัตว์ น่าจะให้ภาพบางอย่างเพื่อตรวจสอบแนวคิดเดิม

ช่วงสังคมเกษตรกรรม (Swidden?) ถึงสังคมที่ใช้เหล็ก

มีคำถามเรื่อง Bronze ดังที่สุรพล นาถะพินธุตั้งประเด็น แต่ก็ต้องไม่ลืมว่า Development Sequence ทาง Technology ไม่จำเป็นต้องเดินตาม Unilineal เสมอไป

ช่วงสังคมที่ใช้เหล็กถึงวัฒนธรรมโลหะ

การตรวจสอบ Dating ร่วมกับ finds ในแต่ละชั้นดิน เป็นประเด็นสำคัญเพื่อดูว่ามี gap ตรงช่วงนี้หรือไม่

ช่วงวัฒนธรรมโลหะไม่ถึง Ring Ditch

ยังมีความแตกต่างกันอยู่มาก ในเรื่อง Dating, Duration, Associated finds, Distribution Areas ซึ่งบอกถึง Socio-economic ที่มีความซับซ้อนต่างกันมาก

ช่วงสุดท้ายคือการเชื่อมโยงชุมชนโบราณเข้าหา Ethnic Group ปัจจุบัน เรื่องนี้เป็นสิ่งที่ยากมาก "ความยาก" ที่ว่าอาจมาจากความแตกต่างของ discipline (โบราณคดี-anthropology) Discipline ทั้งสองแม้จะใกล้เคียงกัน (so near but yet so far) แต่ได้พัฒนาแนวคิดของตนเอง แยกกันมาเกือบร้อยปีแล้ว ยิ่งวันยิ่งห่างกันออกไป การทำความเข้าใจนิยามศัพท์เป็นเรื่องสำคัญ อะไรคือตัวเชื่อมโยงระหว่างชุมชนโบราณกับ Ethnic Group ปัจจุบัน มีเพียง 2 อย่างที่พอจะใช้ link up กันได้คือ Genetic ซึ่งไม่ทราบว่ามีข้อมูลเพียงพอหรือไม่ และ Linguistic dating โดยเฉพาะในกลุ่ม ลัวะ ข่า ขมุ (กะเหรี่ยง?)

1.4 งานค้าง

- สิ่งที่ต้องทำขณะนี้คือ การวิเคราะห์ข้อมูลโบราณคดี (Pottery sherds, เครื่องมือหิน ฯลฯ) โดยละเอียด แล้วแปลความผลวิเคราะห์ไปสู่พฤติกรรม รวมทั้ง Integrate เข้ากับข้อมูลจากสาขาต่างๆ
- Dating และชั้นดินจะช่วย temporal control ได้โดยนำ finds ชั้นสำคัญ ใส่เข้าในผนังชั้นดินที่มี dating link up ชั้นดินในแต่ละหลุม แต่ละ site เข้าหากันตาม dating และเทียบกับชั้นดินของ Gorman (ชั้นดินในที่นี้หมายถึง Cultural Layer) และ Padah Lin
- ข้อมูลเดิมเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์ในการแปลความ น่าจะนำกลับมาใช้ร่วมด้วย

- คงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะตอบคำถามทุกเรื่องด้วยข้อมูลเท่าที่มีอยู่ (รวมทั้งข้อมูลเดิม) การตั้งคำถามที่ค้างไว้ให้มีการค้นคว้าต่อไปในอนาคต พร้อมแนะแนวทางและแนวคิด ก็เป็น contribution สำหรับคนรุ่นต่อไปได้อีกทางหนึ่ง คำถามเหล่านั้นอาจมีส่วนกระตุ้นให้ discipline อื่นเข้าร่วมหาคำตอบต่อไปในอนาคตด้วย

2. รองศาสตราจารย์สุรพล นาคะพินธุ

ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

2.1 ภาพรวม

- บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ของโครงการ เพราะสามารถเสนอผลงานทางวิชาการสู่สาธารณชน
- มีข้อมูลและข้อเสนอมากมายที่มีประโยชน์สำหรับนักวิชาการ

2.2 เนื้อหา

- บทความแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ
 - บทความที่นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา
 - บทความที่สังเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลและข้อสนเทศ
- ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม
 - ก. การจัดลำดับประวัติศาสตร์วัฒนธรรม
 - อายุสมัยของยุคโลหะ น่าจะเป็น “ยุคเหล็ก”
 - ภาพเขียนสีมีอายุที่เก่ามาก
 - อายุ 1,143 ปีก่อน พ.ศ. น่าจะคำนวณผิด ควรเท่ากับ 57 ปีก่อน พ.ศ.

2.3 การดำเนินงานต่อไป

- มีข้อมูลและข้อเสนอมากมายที่มีประโยชน์สำหรับนักวิชาการ สามารถนำไปนิรนัย เพื่อสรุปออกมาเป็นข้อสมมติฐานในการที่จะดำเนินงานวิจัยในลักษณะนิรนัย
- น่าจะมีการศึกษาแหล่งโบราณคดีประเภท open air
- ศกว. ควรจะสนับสนุนให้มีการค้นคว้าที่ลุ่มลึกของประเทศไทยด้าน โบราณคดีต่อไป

II. ด้านมานุษยวิทยากายภาพ

1. รองศาสตราจารย์ นายแพทย์สรโรจ แสงวิเชียร

ภาควิชากายวิภาคศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

1.1 ภาพรวม

- มีปัญหาเรื่องตัวอย่างของโครงกระดูกที่ไม่สมบูรณ์ทั้งโครง ทำให้ยากแก่การวิเคราะห์ทางด้านมานุษยมิติ จึงทำให้ศึกษาได้เพียงแต่ฟัน
- ยินดีสำหรับการวิเคราะห์ mtDNA (ของดร. นิตชัย ฉันทพิศาล ทุน Post-doc ที่ทำงานอยู่ขนานไปกับโครงการ)

1.2 เนื้อหา

- มีปัญหาเรื่องการวิเคราะห์ทางสถิติ
- ไม่ควรถามคำถามว่าเป็นคนไทยหรือเปล่า แต่ควรจะตอบคำถามเรื่องประชากร ว่ามีลักษณะทางกายภาพอย่างไร

1.3 การดำเนินงานขั้นต่อไป

- ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลของคนไทย เพื่อใช้ในการศึกษาด้าน mtDNA ต่อไป

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทนตแพทย์หญิง ดร. กนกนาฏ จินตกานนท์

อาจารย์พิเศษ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.1 ภาพรวม

- ปัญหาเรื่อง Tooth identification ว่าถูกหรือไม่ ถ้าไม่ถูกงานก็ไม่น่าเชื่อถือ ซึ่งทางทันตแพทย์จะแยกจากตัวฟันประกอบกับรากฟัน แต่ฟันที่ได้จาก อำเภอปางมะผ้า เป็นฟันที่มีสภาพของรากฟันค่อนข้างสึกหรือไม่สมบูรณ์ ทำให้โอกาสในการจำแนกอาจผิดพลาดได้ง่าย

2.2 เนื้อหา

- มีปัญหาเรื่องการวิเคราะห์และ identify ฟันซี่ที่ 4 และ 5
- selected criteria ไม่ชัดเจน
- การวัดขนาดของฟันเป็นเรื่องที่ซับซ้อน
- มีปัญหาในเรื่องการวิเคราะห์ทางสถิติ

- ร่องรอยการสึกของฟันเกิดได้หลายกรณี ไม่ใช่เฉพาะจากการรับประทานอาหาร

3. รองศาสตราจารย์ ทันตแพทย์ ดร. อดิษฐ์ เอี่ยมอรุณ

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3.1 ภาพรวม

- ปัญหาเรื่องของ sampling และการวิเคราะห์ทางสถิติ
- ปัญหาเรื่องการแปลความเกี่ยวกับรอยโรคที่เกิดบนฟัน ซึ่งอาจจะเกิดจากตัวแปรอื่นๆ ที่ไม่ใช่โรค

3.2 เนื้อหา

- ควรศึกษาภูมิปัญญาในสมัยก่อนว่ามีการรักษาฟันผุอย่างไรบ้าง และศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับอาหารที่กิน โดยศึกษาจากคนปัจจุบัน
- เกี่ยวกับ Fluoride content ของฟัน ในเขตภาคเหนือมี Fluoride อยู่สูง ดังนั้นอาจส่งผลต่อการแปลผลเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งโบราณคดี
- ควรจะนำข้อมูลจากแหล่งโบราณคดีในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือประเทศอื่น ๆ มาเปรียบเทียบกับด้วย เพื่อจะช่วยให้เข้าใจรูปแบบของโรคฟันในคนสมัยโบราณยิ่งขึ้น
- ควรศึกษาโรคฟันอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น โรคปริทันต์
- ควรใช้วิธีทางสถิติ มาใช้ในการทำ sampling ของฟัน โดยการเปรียบเทียบว่าจำนวนฟันผุ-สึก ที่พบนี้ได้จากตัวอย่างฟันในการศึกษาทั้งหมดกี่ซี่ ปัญหาเรื่อง sampling จะส่งผลต่อการวิเคราะห์เปอร์เซ็นต์ของฟันผุจริงๆ และทำให้เกิดความลำเอียงในการแปลความ
- ปัญหาเกี่ยวกับระบุว่าฟันผุอาจไม่ได้เป็นฟันผุจริง เพราะอาจเกิดขึ้นหลักจากที่เจ้าของตายแล้ว เช่น โคนสัตว์กัดแทะ หรือเกิดจากการกระทำของสภาพแวดล้อม
- อาหารประเภทใดที่ทำให้เกิดฟันสึกได้

3.3 การดำเนินงานขั้นต่อไป

- ควรศึกษาเกี่ยวกับอาหารการกินรอบๆ แหล่งโบราณคดี และการกินอาหารในสมัยโบราณ เพื่อจะช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการสึกของฟัน

III. ด้านวงปีไม้

1. ดร. ชีรภัทร ประยูรสิทธิ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.1 ภาพรวม

- การนำเสนอในภาพรวมน่าสนใจ มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันได้ระหว่างศาสตร์ต่างๆ

1.2 เนื้อหา

- การเปรียบเทียบอายุไม้ในแหล่งโบราณคดีบ้านไร่ และบ่อไคร้ ถ้าลองเปรียบเทียบดูพบว่าตัวโลงมีอายุใกล้เคียงกัน แต่ไม้ค้ำยัน (เสาโลง) มีอายุต่างกันอาจแสดงให้เห็นถึงสภาพป่าและความอุดมสมบูรณ์ของไม้ที่ต่างพื้นที่กันหรือไม่
- ควรจะต้องปรับบทคัดย่อและเนื้อหาให้สัมพันธ์กัน

1.3 การดำเนินงานขั้นต่อไป

- ควรศึกษาเปรียบเทียบเพิ่มเติมนอกจากโลงไม้แล้วน่าจะใช้ไม้จากวัดเก่าหรือ โบราณสถานไม้ เพราะส่วนใหญ่มีการกำหนดอายุสมัยการสร้างที่ชัดเจน

2. Dr Brendan Buckley

Tree-Ring Laboratory Lamont-Doherty Earth Observatory of Columbia University

3.1 ภาพรวม

- Important research on tree ring of the tropics
- Low sample depth need for sections to resolve circuit uniformity problems
- Longer segment lengths correlation results can be spurious
- Standardization
 - Changes we think for past 1000 years. Require decadal variance retained
 - Able detrending kill low frequency
 - Program RESPO. Inflation of R2 due to arbitrary inclusion of variables into regression. Better ways exist.

3.2 การดำเนินงานขั้นต่อไป

- Climate change response for societal change?
- Combined with other data we can give a clearer picture of what paleoenvironment was like.
- Speleothems from caves may help for dating problem
- Find any records from past 500 years to argue for a proxy record.
- New techniques for isotope work should be applied.
- Use of other species could have historical source for a comparative study including Mai Deang, Pradoo, and Dipterocarps.

VI. ด้านสภาพแวดล้อมโบราณ

1. อาจารย์ ดร. มนตรี ชูวงษ์

ภาควิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1 ภาพรวม

- ทั้งสามบทความเป็นบทความที่ดี
- มีความพยายามเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างธรณีวิทยากับ โบราณคดี

1.2 เนื้อหา

- การนำปรากฏการณ์ของโลกมาเชื่อมกับแม่ฮ่องสอนอาจจะต้องระวัง เพราะการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมอาจจะต่างกัน
- การศึกษา Landform ต้องให้รายละเอียดและเพิ่มความระมัดระวัง เช่นการใช้ภาพถ่ายทางดาวเทียมต้องให้ scale ที่ชัดเจน
- ควรนำการศึกษาเรื่องตะกอนมาช่วยในการตีความด้าน โบราณคดี
- การกำหนดอายุโดยวิธี C14 ถ้ามากกว่า 10,000 ปี อาจมีความคลาดเคลื่อนสูงควรหาวิธีอื่นมาช่วยในการกำหนดอายุด้วย

1.3 การดำเนินงานในขั้นต่อไป

- การศึกษาด้าน Soil Science น่าจะใช้ประโยชน์ต่อด้านโบราณคดีได้มาก
- การศึกษาละอองเรณู ควรศึกษาให้หมดจากทุกหลุมขุดค้น แล้วจึงนำมาสรุปเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด

